

Premodre glave.

Po narodni smešnici spisal *Silvester K.*

XV.

abržani so se kot preprosto ljudstvo tudi oblačili jako preprosto. Kaj je imenitna noša, še vedeli niso, no — in če je bil en rokav daljši ali širji od drugega, tedaj tega še opazili niso. Njihov vaški krojač je delal obleko brez vsake mere le v štirih oblikah, namreč za dolge in kratke, debele in suhe ljudi. To je bilo seveda prav lahko delo.

Nekoč pa je vendar pretil zabrški noši pogin. Vaški krojač se je že pripravljajl iti z beraško palico po svetu; toda Bog je preobratneže občutno kaznoval za njihovo predrznost. Kako pa? Dogodek je tako imeniten, da ga moram pripovedovati.

V potoku, ki teče mimo Zabrdra, je svoje dni živelo nekaj rakov. Bilo jih je jako malo, tako malo, da jih Zabržani še poznali niso. Eden največjih rakov, ki mu je bila usoda odločila v zabrški zgodovini igrati eno najimenitnejših ulog, pride nekoč v roke Zabržanu, ki se je izprehajal ob potoku. Zabržan gleda začuden zanimivo, s škarjami obdarjeno in z dolgimi brkami okrašeno živalco in jo nese domov.

Ko se novica o najdeni stvarci raznese po vsi vasi, hiti seveda mlado in staro skupaj in drvi v občinsko dvorano, kjer je na obširni mizi počival slavni rak. Mislite si lahko, v kaki zadregi so bili vaščani; niso si namreč znali raztolmačiti, kdo ali kaj je čudna stvar, tudi niso vedeli, kaj je in pije, odkod je in kam gre. In vendar jih je ravno to toliko zanimalo.

Naposled se v svojem mnenju vendarle zedinijo. Prepričani so bili, da je ta stvar imeniten krojač, ki je prišel na svojem potovanju do zabrškega potoka, katerega pa so sami imenovali reko, kjer pa ni našel mostu čez vodo.

„Ta gospod mora biti dober krojač, ker ima dvoje škarij!“ so menili starejši možje.

„Boljši krojač je gotovo od našega, ki ima samo ene!“ so prikimali nekateri zabrški gospodiči.

„Seveda, seveda!“ so rekali zopet drugi, „krojač, ki gre na potovanje, mora gotovo umeti dobro svoje rokodelstvo!“

„Bolje gotovo kot naš polslepi vaški krpar!“ so pristavljali drugi, ki niso bili zadovoljni z vaško nošo.

Domače noše nevoljni mladeniči nagovore takoj župana, naj prosi tujca, da ostane nekaj časa v Zabrdru in jim naredi nekaj obleke po najlepšem kroju.

Župan — vedno voljan ustreči svojim podložnikom — stopi k mizi, zaukaže po dvorani splošen molk, se postavi samozavestno kot najvažnejša vaška oseba pred raka, si zaviha svoje ščetinaste brke in začne govoriti:

„Vaše blagorodje — slavni gospod krojač! Da ustrežem prošnji svojih mlajših sosedov, ki jim gre povsod za napredek, se vas predrzнем, slavni gospod, nadlegovati z najponižnejšo prošnjo. Ako vas je blagorodna volja, ostanite pri nas in naredite nam nekaj obleke po najnovejšem kroju. Obljubimo vam svojo vdanost, lepo plačilo, izvolitev za častnega občana slavnega Zabrd in preskrbovanje z vsem potrebnim. Ako ustrezete naši ponižni želji, nam blagovolite odgovoriti ali vsaj dati kako znamenje!“

Ni čudo, ako je ta govor ganil molčečega raka in ga napotil, da je začel pridno odpirati svoje škarje, kar so si Zabržani tolmačili tako-le:

„Le hitro mi prinesite nekaj blaga za prirezovanje, sukna ali platna! Prav zadovoljen sem z vašimi obljubami in hočem delati!“

Že v prihodnji četrturi je ležal velik kos najfinejšega sukna na mizi. Ker se pa rak nič ni pripravljaj. k delu, reče župan:

„Veste kaj, dragi sosedi! Imenitni gospodje nikdar ne delajo sami; oni le kažejo, izdelujejo pa drugi. Pojdite po vaškega krojača. Ta naj pride s svojimi škarjami in naj prirezuje po gospodovem navodilu.“

Kmalu stoji trepetajoči pomagač pred visokorodnim in veleumnim gospodom. Ta se je bil že naveličal vednega čepenja na mizi; začne torej laziti in koracati po razgrnjenem suknu. Krojač pa, misleč, da gospod rak že kaže, začne pridno rezati za njim — rezati, da mu je zaradi telesnega nabora, še bolj pa zaradi duševne sile kar kapalo od čela.

Pridno in dolgo je hodil gospod rak po suknu, pridno in dolgo je rezal tudi krojač, dokler ni bilo razrezano vse sukno in — popolnoma zanič.

Razburjeno ljudstvo, razkačeno zaradi prevare in razsrjeno zaradi velike škode, obsodi nesramnega in škodoželjnega tujca na smrt. Po dolgem presojevanju — nekateri so ga hoteli obesiti na vislice, a drugi so o pravem času še zapazili, da nima vratu; nekateri sežgati, a ta smrt se je zdela zopet drugim prenagla in premalo mučna — obsodijo ga na smrt — v vodi.

V slovesnem izprevodu neso obsojenca, ki pa ni kazal nobenega kesa in je še vedno porogljivo odpiral svoje škarje, do najglobokejšega tolmana v domačem potoku in ga vržejo vanj. Rak seveda, ko se je čutil v svojem domovanju, udari veselo z repom po vodi. Zabržani pa pokimajo z glavami, rekoč:

„Mora biti res huda smrt, ker tako bije!“ Potem se vrnejo zamišljeni domov.

XVI.

Kateri izmed mladih čitateljev še ni nič slišal o narodu raztrganih potepačev, ki je raztrosen po vsem svetu in koraka ali se vozi od kraja do kraja ter nadleguje kmetovalce? Hu — kako se na kmetih otroci boje takih družb, kadar se po vasi sliši glas: „Cigani gredo!“

Tudi v Zabrd je prišla nekoč ciganska družba, ki je kakor ponavadi ostala zunaj vasi. Da bi nakrmil konje, vzame eden izmed ciganskih možakov koso in pokosi nekaj zelene krme na precej oddaljenem kraju, kjer je rasla najlepša trava. Ker se misli kmalu vrniti, pusti koso v travi.

Kmalu potem privede nesreča tamkaj mimo zabrškega vaščana, ki z glavo kimaje postoji in ogleduje, koliko trave manjka. Kmalu zapazi tudi koso. Ker je ne pozna, meni, da je žival, ki je popasla toliko trave in naredila na travniku precej škode.

Njegov prvi in nujni pot je v vas, kjer z močnim glasom privabi vse prebivalce na cesto in jim pove, kaj je videl čudnega. Zabržani, ki so se bali za lepo travo, sklenejo, da se morajo takoj podati na lice mesta in žival ali ugonobiti ali pa jo vsaj ujeti.

Ko pridejo do kose, katere držaj je molel kvišku, tako da je bilo rezilo obrnjeno navzgor in skrito v travi, hočejo takoj privezati nevarno žival. Pa — oj, smola! Eden najpogumnejših, ki je hotel vreči zanjko črez kosišče, se približa preveč travo grizoči živali in stopi z boso nogo na rezilo. S strašnim krikom in vzklikom: „Bežite, bežite! Grize, grize!“ skoči nastran in pokaže močno krvavečo rano.

Kar je strahopetnežev, pobegnejo takoj z nenavadno naglico, le župan in nekaj najpogumnejših ostane in od daleč opazuje hudobo. Samo ti majhni množici ni popolnoma upadel pogum in v svoji požrtvovalnosti za domovino si podajo junaki roke in obljubijo pustiti rajši življenje kakor pa zbežati.

Dolgo časa so se posvetovali in se pričkali, kaj bi se dalo storiti. Naposled jih nekaj hiti v bližnji gozd ter se kmalu vrne z butaro hlodov in vrbovih vej. Iz tega gradiva je kmalu narejen plot okolo kose. Da so delali previdno, je umljivo.

„Tukaj ven pa že ne more!“ reče še župan, in lahkega srca se poda junaška truma domov.

Črez nekaj časa pride cigan nazaj. Ko vidi plot okolo kose, se začne glasno smejati. Da bi pa Zabržanom ne skalil veselja, vzame samo koso, kosišče pa, ki itak ni bilo mnogo vredno, pusti v plotu.

Mnogo let so pokazovali umni vaščani ujeto žival vsakemu tujcu, ki je potoval mimo, dokler ni kosišče naposled strohnelo. Spomin na ta dogodek pa živi še zdaj med Zabržani in je za večne čase zapisan v spominski knjigi, ki je shranjena v občinski dvorani.

